

15. Yhtälön numeerinen ratkaiseminen

Kaikilla yhtälöillä ei ole ratkaisumenetelmää, jolla löydetään yhtälön ratkaisujen tarkat arvot.

Puolitusmenelmällä ratkaistaan yhtälö $f(x) = 0$

Jos jatkuva funktio saa välin päätepisteissä erimerkkiset arvot, niin funktion kuvaaja leikkaa x-akselia tällä välillä **ainakin** kerran $\Rightarrow$ funktiolla **ainakin yksi nollakohta** tällä välillä.

Esim1.

Funktiolla $f(x) = 2^x - 2x^2 - x$ on ainakin yksi nollakohta välillä $]0,1[$. Määritä puolitusmenelmällä tämän nollakohdan likiarvo yhden desimaalin tarkkuudella.

Ratk.

Taulukoidaan puolitusmenetelmän kulku välillä $[0,1]$.

Funktion arvot	Nollakohta välillä	Välin keskipiste
$f(0) = 1 > 0$		
$f(1) = -1 < 0$	$]0;1[$	0,5
$f(0,5) = 0,41... > 0$	$]0,5;1[$	0,75
$f(0,75) = -0,19... < 0$	$]0,5;0,75[$	0,625
$f(0,625) = 0,13... > 0$	$]0,625;0,75[$	0,6875
$f(0,6875) = -0,02... < 0$	$]0,625;0,6875[$	0,65625
$f(0,65625) = 0,05... > 0$	$]0,65625;0,6875[$	

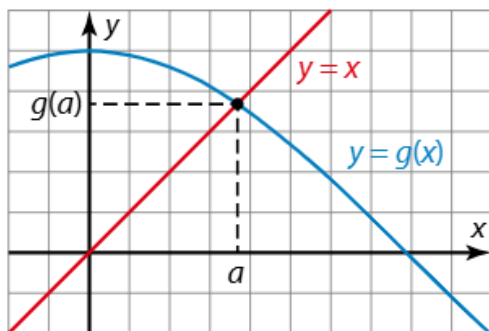
Viimeisen välin piitepisteet pyöristyvät desimaalin tarkkuudella 0,7.

V: $x = 0,7$

Kiintopistemenetelmällä ratkaistaan yhtälö $x = g(x)$

Iterointi tarkoittaa menettelyä, jossa samaa toimenpidettä toistetaan uudestaan ja uudestaan.

Funktion g kuvaajan $y = g(x)$ ja suoran $y = x$ leikkauspisteissä x- ja y-koordinaatit ovat yhtä suuret. Jos leikkauspisteen x-koordinaatti on a , on $a = g(a)$. Muuttujan arvo $x = a$ kutsutaan funktion g kiintopisteeksi.

Kiintopistemenetelmä on iterointimenetelmä, jolla voidaan löytää muotoa $x = g(x)$ olevan yhtälön ratkaisu $x = a$.

Kun funktiota g iteroidaan alkuarvosta x_1 lähtien, muodostuu jono lukuja:

$$x_1$$

$$x_2 = g(x_1)$$

$$x_3 = g(x_2)$$

.

.

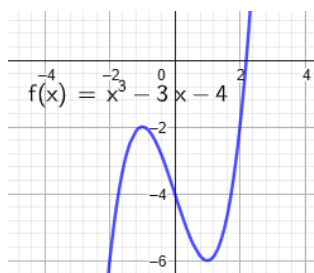
.

Oletetaan, että funktiolla g on kiintopiste a . Voidaan osoittaa, että iteroitaessa saatavat luvut $x_1, x_2, x_3, \dots$ lähestyvät kiintopistettä a , jos funktion kuvaaja ei ole kiintopisteen kohdalla liian jyrkkä ja alkuarvo x_1 on valittu riittävästi läheltä kiintopistettä.

Esim2.

Määritä kiintopistemenetelmällä funktion $f(x) = x^3 - 3x - 4$ nollakohta kahden desimaalin tarkkuudella.

Ratk.

Kuvaajan perusteella funktion nollakohta on n. $x = 2,1$. Valitaan iteroinnin alkuarvoksi $x_1 = 2$

Muokataan yhtälö $f(x) = 0$ muotoon $x = g(x)$

$$f(x) = 0$$

$$x^3 - 3x - 4 = 0$$

$$x^3 = 3x + 4$$

$$x = \sqrt[3]{3x + 4}$$

Funktion f nollakohta on funktion $g(x)$ kiintopiste. Iteroidaan funktiota g lähtien alkuarvosta $x_1 = 2$

$$g(x) := \sqrt[3]{3 \cdot x + 4} \quad \text{► Valmis}$$

$$x_1 := 2 \quad \text{► 2}$$

$$x_2 := g(x_1) \quad \text{► 2.15443}$$

$$x_3 := g(x_2) \quad \text{► 2.18721}$$

$$x_4 := g(x_3) \quad \text{► 2.19403}$$

$$x_5 := g(x_4) \quad \text{► 2.19545}$$

$$x_6 := g(x_5) \quad \text{► 2.19575}$$

$$x_7 := g(x_6) \quad \text{► 2.19581}$$

$$x_8 := g(x_7) \quad \text{► 2.19582}$$

Iterointi suppenee kohti funktion g kiintopistettä 2,195...

Funktion f nollakohta on kahden desimaalin tarkkuudella 2,20

V: $x = 2,20$

Tehtävät:

15.1, 15.7, 15.13, 15.18